

УДК [341.33 : 94 (477)] «1991/2015»

МІЖНАРОДНА ГУМАНІТАРНА МІСІЯ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В УКРАЇНІ (1991-2015 рр.)

Ольга Яцук

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Україна, м. Київ, вул. Освіти, 6
e-mail: zholobb@gmail.ru

Невдовзі після оголошення незалежності України, Товариство Червоного Хреста України (ТЧХ України) 10 грудня 1991 р. вирішило залишити Спілку Товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця СРСР. З цього часу, приймаючи незалежні рішення, проводячи активнішу міжнародну діяльність, ніж раніше, Український Червоний Хрест розпочав вихід на міжнародну арену Всесвітнього руху Червоного Хреста та Червоного Півмісяця як сформований і гідний колега національних товариств західних країн.

Виходячи зі сказаного видається доцільними дослідити базові вектори координованого зусиллями Міжнародного Червоного Хреста благодійництва у сучасній Україні.

Наразі, в українській історіографії за винятком праці М.А. Журби відсутні спеціальні історичні дослідження присвячені транскордонній діяльності Червоного Хреста у незалежній Україні. Тож у ході роботи над запропонованою темою будемо послуговуватися публікаціями, які розміщені у різних номерах «Вісника Червоного Хреста України» – офіційного видання вітчизняного представництва добродійної організації.

Одна з найважливіших, найактуальніших і найстаріших світових червонохресних програм – Міжнародна Чорнобильська програма допомоги та реабілітації. В її рамках починаючи з 1991 р. Україна, крім 350 дозиметрів, отримала 2 пересувні діагностичні лабораторії, завдяки яким червонохрестівці розпочали проводити обстеження у найбільш постраждалих від катастрофи областях – Житомирській і Рівненській. У цих областях, використовуючи пересувні діагностичні лабораторії, активісти Червоного Хреста щороку обстежували близько 30 тис. жителів із радіаційнозабруднених районів. Ці дві лабо-

раторії у 1994 р. повністю були передані у розпорядження Рівненського та Житомирського обласного комітету ТЧХ України у результаті чого до 2000 року було проведено 240 тис. дозиметричних обстежень у 70 населених пунктах Київської, Вінницької, Волинської, Житомирської, Рівненської, Черкаської та Чернігівської областей [1, с. 133].

У 2001 р. співробітники пересувних діагностичних лабораторій зафіксували значне зростання кількості випадків раку щитоподібної залози, кількість яких продовжувала збільшуватися і надалі. Протягом 2010 р. було обстежено 14924 мешканця області, з яких вперше вдалися до проходження зазначеної процедури 6289 осіб. Визначено патологію щитоподібної залози у 7535 чол. (64,1%), у тому числі вперше її виявлено у 3711 чол. (59%). Станом на 2011 р. житомирською пересувною діагностичною лабораторією обстежено та проконсультовано близько 185 тис. жителів віддалених районів області, 45,2% з яких діти [2, с. 13]. Загалом на 2011 р. за програмою гуманітарну допомогу отримало понад мільйон осіб і було оздоровлено 3 тис. чорнобильських дітей у зарубіжних таборах і сім'ях [3, с. 3].

Також за міжнародної підтримки було проведено загальний курс вітамінізації всіх дітей віком до 14 років, які проживають у забрудненому радіацією середовищі. До дитячих лікарень постраждалого регіону було направлено 45,5 тонн сухого вітамінізованого молока та тироксину. Потерпіле населення отримало гуманітарну допомогу у вигляді продуктів харчування та речей першої необхідності.

У 1997 р. Міжнародну Чорнобильську програму гуманітарної допомоги та реабілітації було доповнено важливим компонентом: відбулося вдосконалення реабілітацій-

ної роботи та психосоціальної підтримки жителів, що проживали на територіях із підвищеним рівнем радіації. Це стосувалося насамперед вагітних жінок, дітей, підлітків, пенсіонерів та інвалідів, які не спроможні самотужки подолати психосоціальний стрес, викликаний радіаційним впливом.

У 1999 р. фінансування програми проводилося за рахунок коштів Японського Червоного Хреста. У цілому на цю програму було передбачено понад мільйон євро. У 2003 р. кошти для її реалізації надійшли від Нідерландського Червоного Хреста, виручені від Нідерландської Національної лотереї. Взагалі Нідерландський Червоний Хрест був донором цієї програми, тому активно виділяв кошти на придбання пересувних діагностичних лабораторій.

Багато у чому в рамках Чорнобильської програми Україні допомагало Товариство Червоного Хреста Австрії. Завдяки його підтримці, до складу бригад пересувних діагностичних лабораторій у 2001-2002 рр. було введено посаду психолога, підготовлено 10 інструкторів-психологів [4, с. 9].

Міжнародну Чорнобильську програму гуманітарної допомоги та реабілітації у Волинській області було запроваджено згідно розпорядження Національного Комітету ТЧХ України від 22 липня 2010 р. № 69 о/д, у рамках договору між Волинською обласною клінічною лікарнею та Волинською обласною організацією ТЧХ України від 11 травня 2010 р. й Угоди про співпрацю між ТЧХ України та Німецьким Червоним Хрестом з метою надання допомоги населенню, що постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській атомній станції. Невдовзі керівництвом Волинської обласної клінічної лікарні було вирішено кадрове питання для забезпечення пересувної діагностичної лабораторії та створена бригада у складі 5 осіб (2 лікаря УЗД, лікар ендокринолог, лаборант, водій) і зобов'язано завідувачу обласним центром радіаційного захисту населення Віру Марчук підготувати пакет документів по організації роботи бригади.

Реалізацію Міжнародної Чорнобильської програми гуманітарної допомоги і реабілітації у Волинській області було розпочато 16 серпня 2010 р. Бригада пересувної діагностичної лабораторії виїжджала в узгодже-

ні з територіальними закладами охорони здоров'я віддалені села радіаційно-забрудненої зони області, відповідно до графіка, затвердженого обласним комітетом Червоного Хреста й обласною клінічною лікарнею. Робота бригади проводилася вахтовим методом (з понеділка по п'ятницю) при тісній взаємодії з регіональними комітетами Червоного Хреста. Згідно звіту завідувачою обласним центром радіаційного захисту населення В. Марчук, за час роботи бригади з серпня 2010 р. по квітень 2015 р. оглянуто 42196 осіб, щитоподібна залоза обстежена у 38720 осіб. Серед оглянутих, вперше обстежена щитоподібна залоза у 31% населення (11 993 чоловік). Захворювання щитоподібної залози виявлено у 7841 особи. Співвідношення захворювань серед чоловіків і жінок 1:4. Пацієнти, у котрих виявлена та чи інша патологія щитоподібної залози були скеровані на огляд у районні заклади охорони здоров'я, а особи з діагнозом вузлового зобу направлені на дообстеження в обласну клінічну лікарню для проведення тонкогілкової пункційної біопсії вузлів щитоподібної залози, з метою ранньої та своєчасної діагностики раку щитоподібної залози. Упродовж 2014 р. у зазначений спосіб було обстежено 102 потерпілих від наслідків Чорнобильської катастрофи, онкопатологія діагностована у 3 осіб. Найактивніше програмна діяльність здійснювалася у селах розташованих у 3 районах області, які вважаються найбільш забрудненими внаслідок аварії на ЧАЕС – Камінь-Каширський, Любешівський і Маневицький райони [5, с. 6].

Отже, програма була досить успішною, хоча і мала свої вади, та компенсувала брак власних резервів. Цю програму у світі визнано однією з кращих.

Набуття Україною незалежності дало поштовх розвитку регіонального співробітництва вітчизняного Червоного Хреста, відбувся безпосередній вихід обласних організацій на співпрацю із зарубіжними партнерами. Розпочали міжнародну співпрацю 5 обласних організацій України. Партнерами на той час стали понад 50 національних товариств та міжнародних організацій, а 25 з них – підписали угоди, якими передбачена підтримка обласних організацій ТЧХ України з важливих напрямків діяльності [6, с. 3].

Особливо, треба відзначити, співпрацю Львівської обласної організації ТЧХ України з Німецьким Червоним Хрестом, зокрема з Фрайбурзьким, який піклується про покращення життя людей похилого віку, проводить для них вечори відпочинку. Завдяки його фінансовій підтримці у приміщенні районної організації було проведено капітальний ремонт вартістю 2600 грн., а також для дитячого хірургічного відділення міської лікарні було виділено 2 тис. грн. Заради тіснішої співпраці, делегація львівської обласної організації ТЧХ України мала можливість побувати у Німеччині, де ознайомила з діяльністю Фрайбурзького Червоного Хреста та винесла багато корисного з цієї зустрічі. У свою чергу 2011 р. Львівську обласну організацію товариства відвідали волонтери Фрайбурзького Червоного Хреста. Вони побували у медико-соціальному центрі товариства, підопічні якого – колишні в'язні фашистських концтаборів і репресовані сталінським режимом. Разом зі студентами Львівської академії внутрішніх справ вони почули від живих свідків подій Другої світової війни правдиві історії тих страшних часів диктату та репресій, які відбувалися в Україні. Почуте та побачене під час візиту стало підтвердженням правильності започаткованого Баденським Червоним Хрестом Німеччини ще у 1996 р. проекту допомоги в'язням і репресованим, які мешкають у Львові, та постійне фінансування його німецькими партнерами. На сьогодні функції проекту дещо розширені: медико-соціальний центр обслуговує не тільки в'язнів концтаборів і репресованих, а й самотніх людей похилого віку, які мають бажання та змогу відвідувати центр, з метою виховних зустрічей з підростаючим поколінням. Також волонтерам сподобалось, що медико-соціальний центр став базовим для проведення навчання навичкам першої допомоги [7, с. 22].

Крім Фрайбурзького Червоного Хреста, Львівська обласна організація Червоного Хреста підтримує тісні зв'язки з червонохрестівцями з міст Опфінген і Марх. Так, у 2003 р. українська делегація відвідала офіс Опфінгенської осередку Німецького Червоного Хреста. Тісна співпраця пов'язує Львівських червонохрестівців також із партнерами з м. Регенсбург. Так протягом 2005-

2011 рр. було отримано 450 тонн гуманітарних вантажів – медичне обладнання, постільна білизна, учнівські парти, столи, стільці, одяг для медичних установ Львівщини та для малозабезпечених громадян області. У 2011 р. голова Львівської обласної організації товариства Валентин Мойсеєнко з плановим візитом перебував у Німеччині на запрошення Червоного Хреста. Відвідини м. Регенсбург і Регенстауф (Баварія) були максимально насиченими, адже відбулися зустрічі з керівництвом Червоного Хреста регіону. Українська делегація завітала до місцевих будинків перестарілих, дитячого садочка, центру невідкладної медичної допомоги, рятувальної водної служби на річці Дунай, вертолітної служби, музею Червоного Хреста [8, с. 22].

З 19 по 21 вересня 2012 р. у Львові з офіційним візитом, на запрошення ТЧХ України, перебувала делегація Німецького Червоного Хреста на чолі з Президентом, доктором Рудольфом Сайтерсом. Представники Німецького Червоного Хреста відвідали Франківську м. Львова та Миколаївську районні червонохрестні організації, деякі соціальні установи області, у тому числі Міжнародний центр відновного лікування у Трускавці. «Якщо раніше співпраця із німецькими червонохрестівцями носила здебільшого епізодичний, локальний характер, – угоди підписувалися між окремими обласними червонохрестними організаціями товариства та земельними організаціями Німецького Червоного Хреста, – то тепер ми маємо угоду, яка відображає і координує взаємодію наших організацій на загальнонаціональних рівнях. Інновації та фандрайзинг, про які говоримо уже не перший рік, прийдуть, нарешті, в наше повсякденне життя. Німецькі колеги готові з нами поділитися своїм багатим досвідом», – сказав Іван Усіченко, Президент ТЧХ України [9, с. 3].

Тісна співпраця налагоджена між Німецьким Червоним Хрестом і товариством Івано-Франківської області. Розпочалася вона з візиту червонохрестівців Баварського Червоного Хреста (м. Дахау) у м. Івано-Франківськ весною 1991 р. За цей час майже кожний медичний заклад області забезпечений медичним обладнанням за рахунок коштів Баварського Червоного Хреста, регулярно нада-

ється гуманітарна допомога населенню, подаровано 5 автомобілів. Окрім матеріальної допомоги, проводяться спільні акції святкування визначних дат з історії як Українського, так і Баварського Червоного Хреста. У 1998 р. баварські колеги брали участь у вшануванні 80-річчя Українського Червоного Хреста. 21 вересня 2004 р. з 60-річчям від часу створення Івано-Франківської організації товариства приїхали поздоровити делегації з міст Дахау й Аузбургу.

З Баварським Червоним Хрестом також співпрацює і Чернігівська область. Їх співробітництво розпочалося ще у 1993 р., коли перший вантаж гуманітарної допомоги надійшов до Чорнобильської зони. А у 2001 р. була вже дев'ята гуманітарна допомога з медичним обладнанням на суму 2,5 млн. німецьких марок.

Треба також відзначити про міжнародне співробітництво Чернівецької обласної організації, яка, таким чином, забезпечує здійснення своїх програм. Так, були налагодженні відносини з американською благодійною організацією штату Юта, яка у 2000 р. надіслала Україні гуманітарну допомогу вартістю 10,5 тис. американських доларів. Також допомога з Солт-Лейк-Сіті дозволила забезпечити медичним обладнанням майже всі лікувально-профілактичні заклади області.

У результаті співпраці з Голландською благодійною місією Гут-Нью-Сервіс, Чернівецька обласна організація ТЧХ отримала у подарунок автомобіль «Швидка допомога», який забезпечує обслуговування людей похилого віку. У 2000 р. відбулася зустріч з регіональною організацією Червоного Хреста Ботошанського повіту Румунії. На цій зустрічі делегації обмінялися досвідом і домовилися про подальшу співпрацю. У липні того ж року було підписано угоду про співпрацю з регіональною організацією Німецького Червоного Хреста м. Ауе-Шванцербург. У результаті цього вже у жовтні Чернівецька організація отримала гуманітарну допомогу на суму 8,5 тис. німецьких марок [1, с. 150].

22 липня 2007 р. Волинь спіткало стихійне лихо – руйнівний буревій. Найбільше постраждало населення 5 районів області – Турійського, Рожищенського, Ковельського, Ківерцівського та Маневицького. Потерпіло понад 6 тисяч осіб, з них 150 – самотніх

громадян похилого віку, 230 багатодітних і понад тисячу малозабезпечених родин. Зважаючи на масштаб надзвичайної ситуації, ТЧХУ звернувся до міжнародних і партнерських товариств з проханням про допомогу потерпілим. На нього відгукнулася МФ ТЧХ і ЧП – бюджет проекту допомоги склав 274 тис. грн. Допомогу отримала 1451 сім'я. 45 сімей отримали грошову допомогу у розмірі по 2 тис. грн. кожна. Надали гуманітарну допомогу потерпілим волинянам і німецькі червонохрестівці з м. Дьорпен: вони надіслали одяг, продукти харчування, предмети особистої гігієни, постільну білизну та матраци на суму понад 3 тис. євро [10, с. 7].

Невдовзі червонохрестівці Дьорпена відвідали Волинь. Долаючи понад півтори тисячі кілометрів, німецькі колеги доставили гуманітарну допомогу загальним вантажем 9,4 тонн. Німецькі гості зустрілися з представниками обласної ради й обласної державної адміністрації Волині, Купичівської та Соловичівської сільських рад, з керівництвом, працівниками й активістами Волинської обласної, Луцької міської, Турійської та Любомльської районних організацій ТЧХ України. Під час цих зустрічей вони ознайомилися із завданнями, планами, здобутками та проблемами українських колег, поділилися досвідом та особливостями роботи земельних і міських осередків Червоного Хреста Німеччини [11, с. 7].

Під час урочистостей з нагоди 90-річчя Червоного Хреста України у 2008 р. було підписано договір про співробітництво та взаємодопомогу між Волинською обласною організацією ТЧХ України та Німецьким Червоним Хрестом м. Дьорпен. Наступного року делегації Німецького Червоного Хреста міста Бад Ноенар-Арвайлер з гуманітарною місією перебували 3-8 жовтня у Луцьку. До складу делегації входили 16 осіб, зокрема Бернд Шрікер, заступник голови Червоного Хреста, Вернер Борхерт, керівник відділу надзвичайних ситуацій, Лотар Бакес, керівник рятувальної служби міста Бад Ноенар-Арвайлер. Останній передав обласній організації товариства автомобіль швидкої допомоги Мерседес 912Д, який рішенням Президії Правління обласної організації товариства було передано Торчинській районній лікарні Луцького району, та вантажний автомо-

біль Мерседес для надання гуманітарної допомоги населенню [12, с. 18].

У рамках відзначення 95-річчя ТЧХ України та з метою продовження співпраці Київської міської організації Товариства Червоного Хреста України з Дамбовитською обласною організацією Червоного Хреста Румунії, у середині 2013 р. відбувся дружній візит делегації колег-червонохрестівців з Румунії до столиці України. Делегацію очолював Генеральний секретар Румунського Червоного Хреста Сільвіу Лефтер. До складу делегації увійшли президент і віце-президент Дамбовитської організації Червоного Хреста Румунії Флоріс Лазареску та Габріель Грозаву, директор організації Георге Попеску й інші. На зустрічі у Київській міській організації ТЧХ України з колегами з Румунії відбувся обмін досвідом діяльності організацій в умовах надзвичайних ситуацій або стихійного лиха та підписано угоду про співробітництво на регіональному рівні між Червоним Хрестом міста Києва (голова Ніна Гусева) та Дамбовитською обласною організацією Червоного Хреста Румунії (директор Георге Попеску). Гості також ознайомились з діяльністю Подільської, Печерської та Деснянської районних організацій Червоного Хреста у Києві. Особливий інтерес для працівників Червоного Хреста становила структура організації надання першої допомоги в умовах надзвичайних ситуацій, або стихійного лиха, підрозділами Червоного Хреста Румунії. Керівники вказаних районних організацій отримали для себе значний досвід з цього питання [13, с. 11].

Отож, упродовж досліджуваного періоду наслідки Чорнобильської катастрофи стали головним об'єктом уваги чільних діячів світового червонохрестного руху. До поширених

у 1990-х – першій половині 2010-х років напрямків міжнародної співпраці ТЧХ України з червонохрестними товариствами інших країн варто зарахувати практику надання характерних для руху видів гуманітарної допомоги. З початку 2000-х років набрала оберті співпраця ТЧХ України з червонохрестними організаціями європейських держав на регіональному рівні – локальні осередки Червоного Хреста зарубіжних країн надавали кошти та якісне медичне обслуговування жителям низки українських областей, допомагали у ліквідації наслідків природних лих.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Журба М.А. Міжнародні зв'язки Українського Червоного Хреста: монографія / М.А. Журба. – К.: «МП Леся», 2007. – 212 с.
2. Богдан О. Червоний Хрест і Міжнародна Чорнобильська програма / О. Богдан // Вісник Українського Червоного Хреста. – 2011. – № 2. – С. 13.
3. Український Червоний Хрест: 20 років незалежності // Вісник Українського Червоного Хреста. – 2011. – № 4. – С. 3-4.
4. Світ не байдужий до них // Вісник Червоного Хреста України. – 2006. – № 1. – С. 9-10.
5. Пришко В. Підсумки Міжнародної Чорнобильської програми на Волині / Валентина Пришко // Вісник Українського Червоного Хреста. – 2015. – № 1. – С. 6.
6. Український Червоний Хрест: 20 років незалежності // Вісник Українського Червоного Хреста. – 2011. – № 4. – С. 3-4.
7. Мойсеєнко В. Ждані гості з Німеччини / Валентин Мойсеєнко // Вісник Червоного Хреста України. – 2012. – № 3. – С. 22.
8. Заїка А. Наші партнери / Аліна Заїка // Вісник Червоного Хреста України. – 2012. – № 2. – С. 22.
9. Серговський В. Співпраця на загальнонаціональному рівні / В. Серговський // Вісник Червоного Хреста України. – 2012. – № 4. – С. 3.
10. Лихо не здолає доброти // Вісник Червоного Хреста. – 2008. – № 3. – С. 7.
11. Люшук О. Єднаються народи / Ольга Люшук // Вісник Червоного Хреста. – 2007. – № 3.
12. Пришко В. Плідна співпраця / Валентина Пришко // Вісник Червоного Хреста України. – 2009. – № 4. – С. 18.
13. Гусева Н. Візит румунських колег до України / Н. Гусева // Вісник Червоного Хреста України. – 2013. – № 3. – С. 11.

Ящук Ольга Міжнародна гуманітарна місія Червоного Хреста в Україні (1991-2015 рр.)

У статті досліджено головні напрямки благодійної допомоги світової спільноти населенню України, яка надавалася у рамках міжнародних гуманітарних програм Червоного Хреста упродовж 1991-2015 років. Розглянуто розробку, удосконалення й особливості реалізації Міжнародної Чорнобильської програми гуманітарної допомоги та реабілітації. Проаналізовано співробітництво вітчизняного Червоного Хреста із регіональними зарубіжними представництвами організації у сфері ліквідації наслідків природних лих та покращення медичного обслуговування громадян України.

Ключові слова: Червоний Хрест, Україна, гуманітарна допомога, міжнародні зв'язки

Ящук Ольга Международная гуманитарная миссия Красного Креста в Украине (1991-2015 гг.)

В статье исследуются основные направления благотворительной помощи мирового сообщества населению Украины, которая предоставлялась в рамках международных гуманитарных программ Красного Креста в течение 1991-2015 годов. Рассматривается разработка, совершенствование и особенности реализации Международной Чернобыльской программы гуманитарной помощи и реабилитации. Анализируется сотрудничество

во сообщества отечественного Красного Креста с региональными зарубежными представительствами организации в сфере ликвидации последствий стихийных бедствий, а также улучшения медицинского обслуживания граждан Украины.

Ключевые слова: Красный Крест, Украина, гуманитарная помощь, международные связи

Yashchuk Olga *International humanitarian mission of the Red Cross in Ukraine (1991-2015)*

The article examines the main directions of charitable financial assistance of the international community to the population of Ukraine, which was held in the framework of the international Red Cross humanitarian programs for 1991-2015. We consider the development, improvement and implementation of the features of the International Chernobyl humanitarian assistance and rehabilitation. We analyze the community's cooperation with national Red Cross regional foreign organizations in improving the health care of citizens of Ukraine.

Keywords: Red Cross, Ukraine, humanitarian assistance, international relations

Рецензенти:

Погромський В.О., к.і.н.

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 22.03.2016 р.